

РЕЗЮМЕТА

на научните публикации на гл. ас. д-р Радослав Михайлов Цонев, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Български език – синтаксис), обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград в Държавен вестник, бр. 31 от 05. 08. 2016 г.

Публикациите след придобиване на научната и образователна степен „доктор по български език“ (на 20. 04. 2007 г.) са двадесет и осем. От тях 1 монография (основен хабилитационен труд), 14 статии в списания (12 анотирани в *CEEOL*, *ERIH PLUS* и *РИИЦ*), 11 публикации от научни конференции (1 от докладите е публикуван в сборник, индексирани в *Web of Science*), 2 рецензии (1 в списание, анотирано в *CEEOL*, *ERIH PLUS* и *РИИЦ*).

Кандидатът представя и списък с 20 цитирания за периода 2009 – 2016 г. (5 в чужди издания, 1 в списание, индексирани в *Web of Science*, 2 в списания, анотирани в *CEEOL*, *ERIH PLUS* и *РИИЦ*).

I. Монография (основен хабилитационен труд): Разговорни съчинителни съюзи в българската устна комуникация (с оглед на конкуренцията между тях). Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2014, 196 с.

В монографията е изследвана конкуренцията между съчинителните конектори, отбелязани като разговорни в българската синтактоложка литература. Чрез структурно-семантичния анализ е разкрита дълбинната структура на сложните отношения между частите на изказа. Пролічвава липсата на резки и непреодолими граници между тях.

В увода са посочени основните отличителни черти, които притежава разговорната реч (експресивност, непринуденост, силно изразена субективност, недостатъчна подготвеност на изказването, неофициалност, силна зависимост от ситуацията, липса на етикетна скованост, предимно битова тематичност, повишена активност на паралингвистичните фактори (мимики, жестове) и т.н.), отбелязани са основните тенденции на синтактично равнище (стремеж към съкращаване на изказа и честата повторемост на части от изказа), направен е обзор на досегашните лингвистични изследвания у нас, посветени на проблемите на българския разговорен синтаксис и на езиковата конкуренция, обяснени са основните понятия за анализ на съчинителните съюзи в проучването (*съюз (съюзна връзка)*, *изказ (изказване)*, *реплика (речев акт, речева изява)*, *синтактична конструкция*) и знаците, които са използвани при транскрибирането на разговорните текстове, дадена е кратка обща характеристика на разговорните съчинителни съюзни връзки *та, па, ама, ами, пък, ту – ту, хем – хем* и *я – я*,

проследен е произходът на българските съчинителни конектори, маркирани в книжовния език като разговорни.

В следващите глави е изследван проблемът за конкуренцията между различните видове съчинителни съюзи в българската разговорна реч (конкуренция между съединителните съюзи *та* и *па*; конкуренция между противопоставителните (съпоставителните) съюзи *ама*, *ами* и *пък*; конкуренция между съотносителните (разделителните) съюзи *ту-ту*, *хем-хем* и *я-я*), анализирана е конкуренцията между паратаксиста и хипотаксиста в българската устна комуникация (смесването на съчинителните и подчинителните отношения), специално внимание е отделено на асиндетичните безсъюзни конструкции.

В изследването е изнесен значителен материал за употребата на проучваните съюзи. Посочени са примери не само от разговорната реч, но и от българските диалекти, както и от художествената литература.

В заключението са направени най-важните изводи относно конкуренцията между съчинителните съюзи в непринудената комуникация:

– за почти пълната загуба на семантичните нюанси на съчинителните съюзи *та*, *па*, *ама*, *ами*, *пък*, *ту – ту*, *хем – хем* и *я – я*. В разговорната реч на книжовния език в монолог, диалог и полилог те изпълняват предимно синтактични задачи и изразяват еднакви или сходни синтактични отношения. В много случаи формалното заместване на един съюз с друг не води до съществена промяна в смисъла на изказването.

– за честата и разнообразна употреба на разговорните конектори в устната комуникация.

– за широкото използване на съчинителните разговорни съюзни връзки в българските говори от всички части на езиковата територия (североизточни, югоизточни, северозападни, югозападни диалекти, в говори от ятовата изоголосна зона и в диалекти извън пределите на България). Редовното използване на изследваните съюзи в говори от различни български географски области е една от основните предпоставки за тяхното навлизане и съхраняване в разговорната форма на книжовния български език. За разлика от съюзните връзки *оти*, *бир да*, *бир че*, *додека* и т.н. обаче, които са останали в диалектната сфера на общуване, съюзите *та*, *па*, *ама*, *ами*, *пък*, *ту – ту*, *хем – хем* и *я – я* заедно със съюзи като *дето*, *макар* и др., често се използват и в речта на представители на интелигенцията в неофициални и непринудени ситуации.

– за наличието на *та*, *па*, *ама*, *ами*, *пък*, *ту – ту*, *хем – хем* и *я – я* в художествените произведения на българските автори. Те ги включват като съюзи и в служба на частици предимно в речта на своите герои, за да подчертаят народния характер на техните изказвания и по-рядко в авторската реч като говорна особеност на региона, откъдето е самият писател, или

когато авторът цели да подчертае разговорността и неофициалността на своето общуване с читателя.

– за използването на съюзните връзки *та, па, ама, ами, пък, ту – ту, хем – хем* и *я – я* не само като лексикален заместител на типичните за книжовните изрази съюзи *и, а, но, обаче, или – или, дали – или, и – и* и др., а и като конектори в синтактични разговорни конструкции, които са типична особеност на устната комуникация (анаколути; рамкови конструкции; въпросителни изкази; некомуникативни изказвания; в изкази, в които те се удвояват; в изказвания, в които те се повтарят с добавяне на нов елемент; в подчинени изкази, които предхождат главния и др.).

– за смесването на паратактичните и хипотактичните отношения в устното общуване, което провокира употребата на съчинителните разговорни съюзи като подчинителни и появата на асиндетични безсъюзни конструкции. Въпреки че по структура изказванията с паратактични връзки като подчинителни и безсъюзните изкази се различават (в първите съюзите са едни по форма, а други по смисъл, а в асиндетичните конструкции съюзите изцяло отсъстват), те си приличат по нарушаването на смисловата цялост на изказването. И при едните, и при другите участниците в общуването се налага да променят формалния строеж на изказа, за да възстановят точния му смисъл.

II. Статии:

1. Съществителните имена в говора на Банско. – В: *Македонски преглед*, №1, София: Македонски научен институт, 2007, с. 105-120.

В проучването са разгледани основните морфологични особености на съществителните имена в банския диалект (неопределени и определени форми, род, число, количествена форма, сингуларни и плурални форми, остатъци от падежни форми). Като неизменна част от българското езиково землище по отношение на съществителните имена говорът на Банско споделя голяма част от граматичните особености, присъщи на книжовния език и на диалектите.

2. За проучванията на говора на град Банско. – В: *Езиков свят*. Т. 3, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2007, с. 29-39.

Статията представлява критичен обзор на публикуваните материали по проблемите на банския диалект. Специфичните езикови явления, които се реализират в този преходен говор от ятовата изоглосна област, предизвикват интереса на редица български и чужди езиковеди. Още през 1822 г. Вук Караджич публикува първите образци на българска реч, записана от информатори от този регион. За говора на град Банско са писали известни учени като Н. Алексиев, Димитър и Константин Молерови, К. Мирчев, Р. Бернар, Ст. Стойков и И. Кочев. Техните изследвания, както и проучванията на мнозина други лингвисти, са анализирани в работата.

3. Биография на проф. д-р Иван Кочев. – В: *Езиков свят*. Т. 3, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2007, с. 7-8 (в съавторство с Л. Перчеклийски).

В статията е представена научната, преподавателска и редакторска дейност на проф. д-р Иван Кочев по повод 70-годишния му юбилей. Посочени са по-значимите трудове от неговата богата научна продукция.

4. Стари и нови суфиксални универбати във вестник „Уикенд“ (за периода 01.01.201. – 31.12.2010 г.) – В: *Езиков свят*. № 9, кн.1, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2011, с. 31-36.

Обект на проучването е един от най-интересните начини за образуването на нови думи за обогатяване на лексиката, като се спазват принципите на стремежа към езикова икономия – универбизацията (универбацията) с помощта на суфикси. Явлението е изследвано по материали от популярния български таблоид „Уикенд“, тъй като именно в т. нар. *жълта преса* преминаването на разговорните особености в публицистичната реч е най-силно изразено. В работата е посочено, че динамизмът на езиковата система предопределя непрекъснатото * развитие и промяна. Наличието на новосъздадени, все още некодифицирани думи в „Уикенд“ в частност и в българската преса като цяло, е нормална проява на тенденцията към демократизиране на печатното слово, която силно се проявява в България след политическите промени от 10 ноември 1989 г. и продължава и до днес. Близостта между новия публицистичен език и разговорната реч (която се характеризира със свобода на изказа и по-голяма експресивност от книжовния език) предполага силното им взаимодействие, в резултат на което много новопоявили се разговорни лексеми намират своето писмено засвидетелстване първо в печатните медии, преди да бъдат лексикографски регистрирани. Направено е предположението, че повечето от новите универбати, които вече са част от често използваната лексика на вестник „Уикенд“, най-вероятно скоро ще престанат да бъдат съотнасяни към субстандартните езикови средства, а по-късно ще станат кодифицирани варианти на съчетанията.

5. За една особеност на младежкия сленг. – В: *Годишник на филологическия факултет*, Том 9/10, Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2012, с. 259-264.

В статията е разгледан въпросът за различните дефиниции на понятията *жаргон* и *сленг* и за това кое от тях е по-подходящо за назоваване на специфичния език, който българските младежи използват в неформалното общуване помежду си. Открити са чертите, които отличават младежкия говор от книжовния език, от другите социолекти, както и от териториалните диалекти: възрастовото ограничение; неофициалността на общуването; словесното оформяне на речника с помощта на понятия, измислени от самите носители или чрез преназоваване на думи от книжовния език, диалектите или чужд език; ярката експресивност; свободата при използването; дефективният граматичен строеж и др. Посочена е появата на нова четвърта абсолютна превъзходна степен при степенуването в сленга (жаргона) в резултат на свободата и отвореността на младежкия говор, които позволяват постоянното му обогатяване и реализирането на езикови явления, присъщи на разговорната реч.

6. Някои случаи на елидиране на сказуемото в българската разговорна реч. – В: *Езиков свят*, бр. 10, кн. 2, Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2012, с. 16-19.

В проучването се изследва елидирането на сказуемото – една от най-характерните особености на българската разговорна реч. Представени са различни типове елиптически конструкции: с елидирано сказуемо, което е от екзистенциален или друг глагол, съдържащ се под някаква форма в предходна част от изказването или в предхождащата реплика; с последователното „нанизване” на именни групи, които имат аналогична структура; при изброяване; при пазаруване; при поръчване в ресторант; при заместване на сказуемото с екстралингвистични средства; при коментари на спортни игри и др.

Отбелязано е, че появата на елиптически безсказуемни реплики е обусловена преди всичко от стремежа за икономия в езика. Въпреки че това явление се открива и в книжовния език, изпадането на сказуемото и „нанизването” на именни елементи е характеризирано като особеност предимно на различните сфери на устното общуване.

7. Съюзът *ами* в българската разговорна реч. – В: *Езиков свят*, том 11, кн. 2, Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2013, с. 125-133.

Обект на изследването е ролята на съюза *ами* в неформалното общуване. Големият брой примери от разговорната реч, от българските диалекти и от творчеството на нашите писатели, в които съюзът *ами* се открива, хвърля обилна светлина върху неговата широка употреба в целокупния български език. Обърнато е внимание, че в устната комуникация *ами* се използва най-често за противопоставяне, съпоставяне и присъединяване, каквато роля в книжовния език играят съюзите *но*, *обаче*, *а* и др. Освен като лексикален заместител на тези предимно книжовни съюзи, *ами* се открива и в конструкции, които са типична особеност на разговорната реч (некомуникативни изказвания; в изкази, в които *ами* се удвоява; в изказвания, в които *ами* се повтаря с добавяне на нов елемент; в подчинени изкази, които предхождат главния; в изказвания, които са съчинителни по форма, но могат да бъдат и подчинителни по функция и др.). Изказано е предположението, че именно разпространението на съюзната връзка *ами* в различни части на българската езикова територия (източни, западни, преходни и погранични) и наличието му в художествената проза най-вероятно са основната предпоставка за пълноценното му и разнообразно функциониране в устната комуникация.

8. Съюзът *ама* в българската разговорна реч. – В: *Български език*, №1, София: БАН, 2013, с. 63-72.

Статията проучва произхода и службата на съюза *ама* при свързването на различните елементи в българската разговорна реч (най-често за противопоставяне, съпоставяне и присъединяване на реплики). Акцентирано е на честата му употреба в неформалното общуване в синтактични конструкции, които са типична особеност на устната комуникация (анаколути; рамкови конструкции; некомуникативни реплики и др.). С множество примери са отбелязани

широкото му разпространение в българските диалекти и наличието му в редица произведения на художествената литература. Съюзната връзка *ама* е дефинирана като една от най-фреквентните в устната комуникация. За разлика от съюзи като *оти*, *додека* и т.н., които са останали в диалектната сфера на общуване, съюзът *ама*, заедно със съюзи като *ами*, *та*, *па* и др., често се използва и в речта на представители на интелигенцията в неофициални и непринудени ситуации.

9. Противопоставителни съюзи в българската разговорна реч. – В: Годишник на филологическия факултет, Т. 11, Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2013, с. 15-31.

В статията са разгледани синтактичните отношения, които изразяват съчинителните противопоставителни (съпоставителни) съюзи *ама*, *ами* и *тък* в разговорната реч: за противопоставяне, за съпоставяне, за присъединяване, заедно с други съюзи или частици за усилване на значенията им и др. Дадени са примери за използването на *ама*, *ами* и *тък* в типично разговорни синтактични конструкции (анаколути; рамкови конструкции; въпросителни изкази; некомуникативни изказвания; в изкази, в които *ама*, *ами* и *тък* се удвояват и др.), в художествената литература и в българските диалекти. Маркирано е отсъствието на съюзната връзка *тък* в западните говори, което се отразява и на по-рядката ѝ употреба при устното общуване сред западните българи в сравнение с *ама* и *ами*. Отбелязано е, че като цяло на Запад съюзите, които изразяват противопоставителни и съпоставителни отношения, са предимно *ама*, *ами* и *па*. Макар че конекторът *тък* отсъства в западните диалекти, той е присъщ за неформалния език на хора от цялата езикова територия най-вероятно под влияние на книжовния език.

10. The conjunction *ta* in Bulgarian colloquial speech. – В: *Езиков свят*, Т. 12, кн. 1, Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2014, с. 7-18.

В проучването е направена характеристика на разговорния съюз *та*. Посочена е неговата основна роля в разговорната реч на книжовния език за изразяване на синтактични отношения на едноредност и свързване на изказвания, които са вътрешно смислово обединени и съгласувани. Отбелязано е, че в разговорната реч *та* се използва най-често за съединяване и присъединяване (каквата роля в книжовния език играе съюзът *и*) и за съпоставяне и противопоставяне (подобно на съюзите *а*, *но* и *обаче*) и др., но освен като лексикален заместител на тези предимно книжовни съюзи, *та* се открива и в конструкции, които са типична особеност на разговорната реч (рамкови конструкции; въпросителни изкази; в изкази, в които *та* се удвоява и др.).

11. Съюзът *па* в българската разговорна реч. – В: *Език и литература*, кн. 3-4, София: БАН, 2014, с. 150-164.

Обект на изследването е разговорният съюз *па*. Представени са неговият произход и разнообразна употреба в устната комуникация. Дадени са основните случаи на използване на *па* в разговорната реч на книжовния език, както и употребата му в типично разговорни

конструкции. Направени са изводи относно конкуриращата се служба на съединителния съюз *на* и на противопоставителния (съпоставителния) съюз *тък*. За традиционния синтаксис е общоприето съюзната връзка *на* да бъде отнасяна към групата на съединителните съюзи. Котекторът *на* обаче е много по-комплексен и има разнообразни функции (включително за противопоставяне, съпоставяне и т.н). По своя произход и роля *на* е много близък до съюза *тък*. Според етимологическите източници и двата произлизат от наречието *пак*. При *тък* гласната *а* е преминала в *ъ* в безакцентна позиция (*пак* > *тък*), а *на* се е получил в резултат на изпадане на краесловното *к* (*пак* > *на*). И двете съюзни връзки са типични за разговорната реч. Въпреки че се счита, че *тък* принадлежи към групата на противопоставителните (съпоставителните) съюзи (заедно с *а*, *ала*, *ама*, *ами*, *но*, *обаче* и др.), а *на* подобно на *и*, *та*, *че* към съединителите, реално те изпълняват сходни роли в устното общуване. Налице е конкуренция на съюзите по функцията им. Показателно в това отношение е, че много често те са взаимно заменяеми. Например изказа *Да не би да има нещо / тък да не знам*, може да бъде чута във вариант *Да не би да има нещо / на да не знам*. Обратният случай също е налице. Например изказът *Нека да видим повече оферти / на ше избираме* може да се замени с *Нека да видим повече оферти / тък ше избираме*, без да се променя смисълът на изказването. Направено е предположението, че взаимозаменяемостта на *на* и *тък*, еднаквият им произход и близкото им значение могат да провокират в перспектива още по-голямото им обединяване, при което *на* е възможно да бъде възприеман по-скоро като вариант на *тък*, а не като отделен съюз от различна група, с различни функции и значение.

12. Rivalry between the Balkan adversative conjunctions *ama* and *ami* in Bulgarian colloquial speech. – В: *Балканско езикознание*, №1, София: БАН, 2014, с. 39-54.

Специално внимание в статията е отделено на произхода и на употребата на балканските съюзи *ама* и *ами*. Основните предположения са, че те са с чужд (неславянски) най-вероятно ориенталски (турски или арабски) произход. Въпреки споровете за езика първоизточник на *ама* и *ами* (арабски, турски, гръцки и т.н.) според автора е безспорен фактът, че тяхната употреба (включително вариантите им *атта*, *та*, *ате*, *ат* и др.) е широка, независимо дали те се откриват в книжовния език или в разговорната реч и на други езици на Балканския полуостров (освен българския). В работата са изнесени множество примери за използване на горепосочените конектори и конкуренцията между тях в български, гръцки и турски език. Основният извод е, че по отношение на употребата им в българския език *ама* и *ами* не се различават съществено от ситуацията в други езици на Балканите – гръцкия и турския.

13. Rivalry between the Balkan correlative (disjunctive) conjunctions *hem-hem* and *ya-ya* in Bulgarian colloquial speech. – В: *Балканско езикознание*, № 2-3, София: БАН, 2014, с. 153-172.

Изследването започва с различни предположения за произхода на съюзните връзки *хем* – *хем* и *я* – *я*. Повечето мнения се обединяват около техния неславянски (персийски или турски) генезис. По-нататък с голям брой примери е доказано, че *хем* – *хем* и *я* – *я* се използват и се конкурират не само в българската разговорна реч, но и в други езици от Балканския полуостров, в повечето случаи със сходна синтактична роля (основно за свързване на равноправни части (явления, предмети) на изказа или на паралелни действия в изказването, които се редуват, могат да бъдат сходни или взаимно да се изключват). Посочени са и някои специфични употреби. Например в българския език *хем* (*ем*) се използва като прост съюз, но не и *я* (*я* се употребява самостоятелно като частица), а в гръцкия език е обратното – съотносителният съюз *εμ* – *εμ* е винаги сложен, докато *για*, освен като частица, се използва самостоятелно и като прост разделителен съюз (*Ελα να πάμε, για δεν θες? (Let's go or you don't want? / Хайде да тръгваме или не искаш?)*) (Λεξικού τής Νέας Ελληνικής Γλώσσας 2002: 413). Основният извод е, че начините на употреба на конекторите *хем* – *хем* и *я* – *я* в българския език не се различават коренно от начините на използването им в гръцки и турски.

14. Специфични особености на българския разговорен синтаксис. – В: *Български език и литература*, Vol. 58, №3, София: БАН, 2016, 287-306.

В работата подробно са представени специфичните черти на българския разговорен синтаксис.

В началото са изведени главните особености и дялове на българската разговорна реч като обект на самостоятелно изследване (акцентирано е върху отношението книжовен език – разговорна реч – диалекти, както и върху лабилната граница между тях; посочено е, че в последните години е налице ярко изразена тенденция за възприемане на разговорната реч не като по-нисш вариант на книжовния език, а като самостоятелна езиковедска дисциплина, която има свои специфични фонетични, морфологични, лексикални и синтактични черти; дадени са дефинициите на различни лингвисти за описанието на специфичните разговорни явления и е обосновано използването на понятието *разговорна реч*, тъй като това е утвърденият в нашето езикознание термин; маркирани са основните черти, по които разговорната реч се отличава от писмената форма на книжовния език: недостатъчна подготвеност на изказването, неофициалност, непринуденост, липса на етикетна скованост, предимно битова тематичност, богата експресивност, силно изразена субективност, зависимост от ситуацията, повишена активност на паралингвистичните фактори (мимики, жестове) и т.н.;

Втората част е посветена на особеностите на българския разговорен синтаксис (представени са повечето български изследвания по проблемите на синтаксиса на разговорната реч, както и главните му черти – наличието на многобройни повторения, непълни (елиптични) конструкции, недовършени реплики, прекъсвания в изказването на комуниканта поради субективни или обективни причини, добавяне на нова информация от говорещия или от неговия събеседник, спорадично връщане към нещо, вече споменато и т.н.).

В третата част са обяснени основните терминологични синтактични понятия. Отбелязано е, че по-голямата част от термините в разговорния синтаксис се различават от термините, битувачи в традиционния синтаксис, напр. *пряко и непряко устно речево общуване, речевата (комуникативна) ситуация, комуникант, монологична, диалогична и полилогична реч, реплика, изказ (изказване), синтактична конструкция* и др.

Тук са изнесени и своеобразните синтактични конструкции, които разграничават ярко разговорната реч от допълнително обработваната писмената форма на книжовния език: повторителни конструкции (пролептични повторителни конструкции; механични повторителни конструкции (с цел да се отдели или наблегне на определен елемент от изказа); повторения с добавяне на нов (уточняващ) елемент; повторения, в които един от синтактични елементи на изказването бива заменен с подобен; хезитационни повторения за печелене на време; рамкови конструкции (с еднакви рамкиращи елементи в началото и в края на изказа); повторения за интензификация (усилване) на някакво действие, качество или количество; повторения, употребени с цел редуциране (намалване) на изказването; глаголно-отрицателни повторения, с които се изразява несигурно твърдение; повторителни конструкции с пейоративна функция (думата се повтаря с нейна фонетично изопачена форма, за да се подчертае отрицателното отношение на говорещия)), елиптични конструкции (конструкции с елидирано (изпуснато) сказуемо; конструкции с изпадане на подлога, за да се избегне неговото многократно повтаряне; безлични изкази (в които се съобщава за действие, което се върши от само себе си, независимо от активен вършител); изкази с обобщен подлог; изказвания с неопределен подлог (когато деятелят не е известен на говорещото лице или то не иска да го назовава); конструкции с елидирани (изпуснати) второстепенни елементи (за да се избегне повторение); конструкции с изпускане на съюза *да* пред модалния глагол „мога“), реконструкции (възстановявания) (собствена комплементация (самостоятелно допълване на изпуснатото от адресанта); чужда (адресатна) комплементация (когато репликата се допълва от втория комуникант); двойно зависима реконструкция (при взаимно допълване на участниците в разговора)), стимулни реплики (при които единият участник в диалога стимулира изказване у другия), хипербати (прескоци) с вмъкване на синтактични елементи между две съгласувани части, анаколути (нарушения на правилната формално-синтактична връзка между елементите на изказването) и др.

Обърнато е внимание на словоредата на разговорната реч, в които също се откриват редица отклонения от книжовния език. Отбелязано е, че стандартното темо-ремно разположение, което е характерно за неутралното изказване, често бива нарушавано при непринуденото общуване, поради което в разговорния словоред много по-често са налице примери с ремо-темно изказване. В неформалната комуникация, при която събеседниците имат пряк контакт, е отчетливо въздействието на говорещите върху собствените и чуждите реплики.

Това променя първоначалните комуникативни задачи на участниците по време на разговора и влияе на словоредата.

Засегнати са и проблемите за конкуренцията при употребата на различните разговорни съюзи, за смесването на паратактичните и хипотактичните синтактични отношения в изказванията.

В заключението е обобщено, че горепосочените особености ярко отличават разговорната реч от книжовния нормативен език и разкриват нови възможности за интересни и актуални лингвистични проучвания.

III. Публикации от научни конференции:

1. Мястото на отрицателната частица *не* и на кратките местоименни форми край сказуемото в проста глаголна форма в българските говори. – В: *Юбилеен сборник на Филологическия факултет по повод 75-годишнината на проф. д-р Иван Кочев*. Т.2, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2010, с. 223-234.

Обект на изследването е мястото на частицата за отрицание *не* и на кратките местоименни форми в позиция край сказуемо в проста глаголна форма в говори от цялата българска езикова територия, като за целта са изнесени образци от репрезентативни за даден регион диалекти. Въз основа на направения анализ се установява типичният словоред в конкретните говори (дали е по-старинен както в старобългарски или е от по-нов тип, какъвто е характерен за съвременния български книжовен език). Освен това са очертани границите на разпространение на различните видове словоред на българската езикова територия и е определена неговата типология в ареален план (изток, запад, север, юг).

По-важните изводи са: открояват се три големи диалектни масива: *Източен* (в който преобладава наличието на по-нов тип словоред *не+местоимение+глагол*), *Централен* (за него е характерен архаичния тип словоред *местоимение+не+глагол*) и *Западен* (в който отново, както в източния, словоредът е от по-новия книжовен тип *не+местоимение+глагол*); налице са говори, в които се срещат и двата типа словоредни конструкции; старинният тип словоред обхваща една много единна зона в центъра на българската езикова територия, която започва от Беломорието и достига до р. Дунав на север; има широко разпространение на новия тип словоред на по-голямата част от българското езиково землище както на изток, така и на запад; въпреки че по същността си конструкцията *не+местоимение+глагол* е както в книжовния български език (т.е. характерна е за източното българско наречие), тя е присъща и на по-голямата част от диалектите в географската област Македония (където много от говорите са от западен тип); наличието на новия тип словоред, който определяме принципно като източна диалектна особеност, отново на запад, разделен от стария тип, намиращ се в централната изоглосна област, още веднъж потвърждава единството на българския език и българските диалекти, независимо от географското им местоположение.

2. За един неописан (тавтологичен) тип на синтактични рамкови конструкции в българската разговорна реч. – В: *Славистиката в глобалния свят – предизвикателства и перспективи*, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2012, с. 174-177.

В публикацията са описани разговорните тавтологични рамкови конструкции, т. е. онези синтактични рамкови конструкции, които имат абсолютно еднакви лексикални елементи. При тях семантичното съдържание на рамкиращите елементи съвпада най-често и с граматичното, т. е. те са тъждествени повторения, представляващи еднакви части на речта. Тези рамкови конструкции (с еднакви лексикални елементи) са типична особеност на българската разговорна реч, тъй като словното им излишество е присъщо предимно на устното общуване.

3. Някои особености на подчиненото определително изречение, въведено с разговорни неизменяеми относителни местоимения и наречия. – В: *Проблеми на устната комуникация*, кн. 9, Т. 2, Велико Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2013, с. 96-104.

В статията се изследват неизменяемите относителни местоимения и наречия *дето* (*дет*), *де*, *където* (*къдет*), *що* и *къде*, които въвеждат подчинено определително изречение вместо изменяемото относително местоимение *който* (във всичките му форми), тъй като в тази служба те са присъщи на разговорното слово. Резюмираните изводи са, че: съществуването на неизменяеми относителни местоимения или наречия, които въвеждат подчинени определителни изречения, е характерна черта на диалектната и разговорната реч не само на българския език, но и на албански (*që*), гръцки (*που/ότι*) и румънски (*ce/de*); стремежът към използването на неизменяеми форми за въвеждане на подчинителни конструкции в българската разговорна реч е традиционен; изменяемите *който*, *която*, *което*, *която* са късни, по-нови, имат подчертано книжовен характер и са без опора в езика; на по-голямата част от езиковата територия неизменяемите форми се схващат като разговорни, а не като диалектни, поради което освен в ежедневието те се използват и в средствата за масова информация.

4. Съюзът *тък* в българската разговорна реч. – В: *Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи. Сборник в чест на 80-годишнината на професор Славчо Петков*, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2013, с. 203-216.

Предмет на изследването е ролята на съюза *тък* в българската разговорна реч. Обърнато е внимание на честото му използване в неформална комуникация в структури, които са типична особеност на устното общуване (анаколути, рамкови конструкции и др.). С многобройни примери е отбелязано широкото му разпространение в източните и преходни българските диалекти, както и в литературните произведения на българските автори. Обобщено е, че най-вероятно основна предпоставка за пълноценното му и разнообразно функциониране в устната комуникация са диалектното му разпространение в източната част на българската езикова територия (в говори, които са влезли в основата на книжовния език) и наличието му в художествената проза.

5. The adversative conjunctions in Bulgarian colloquial speech. – В: POLYSLAV 17. Beiträge der Europäischen Slavistischen Linguistik. Herausgegeben von Enrique Gutiérrez Rubio, Marta Falkowska, Ekaterina Kislova und Marzena Stepień. München - Berlin, 2014. ISBN 978-3-86688-467-0. Geb., VIII, 2014, с. 201-211.

Статията разглежда ролята на противопоставителните съюзи *ама*, *ами*, *тък* и др. в българската разговорна реч (най-често за противопоставяне, съпоставяне и присъединяване на изкази, каквато роля в книжовния език играят съюзите *но*, *обаче*, *а* и др.). Обърнато е внимание на честата им употреба в неформалното общуване в конструкции, които са типична особеност на устната комуникация (анаколути; рамкови конструкции; въпросителни изкази; некомуникативни изказвания; в изкази, в които *ама*, *ами* и *тък* се удвояват; в изказвания, в които тези съюзи се повтарят с добавяне на нов елемент; в подчинени изкази, които предхождат главния; в изкази, които са съчинителни по форма, но подчинителни по функция и др.). С множество примери са отбелязани широкото им разпространение в българските диалекти и наличието им в редица произведения на художествената литература.

6. Сложните съотносителни (разделителни) съюзи в българската разговорна реч. – В: Съвременните измерения на едно научно прозрение. Доклади от Международната научна конференция в чест на 150-тата годишнина от рождението на Ватрослав Облак (1864-1896), София: БАН, 2015, с. 254-271

В проучването се изследва ролята на съюзите *ту – ту*, *хем – хем* и *я – я* в неформалното общуване. Обърнато е внимание на техния произход и употребата им в разговорната реч на книжовния език в монолог, диалог и полилог, както и на използването им в разговорни конструкции, които ярко се отличават от книжовните изрази (рамкови конструкции, въпросителни изкази, некомуникативни изказвания и др.). Маркирано е, че конекторите *ту – ту*, *хем – хем* и *я – я* имат сходни синтактични задачи, без да са еднородни по своя произход. Посочено е, че макар и не толкова фреквентни, колкото разговорни съюзи като *ама*, *ами* и др., съюзните връзки *ту – ту*, *хем – хем* (с фонетични варианти *ем*, *хем – ем*, *ем – хем*, *ем – ем*) и *я – я* имат разнообразна употреба в устната комуникация, заради специфичната роля която изпълняват (свързват предимно изкази, в които са налице паралелни действия в усложнени синтактични конструкции).

7. Конкуренция между съединителните съюзи *та* и *па* в българската разговорна реч. – В: Славистиката и българистиката днес: въпроси, идеи, посоки. Сборник с доклади от международната конференция по повод 20-годишнината от създаването на специалност „Славянска филология“, 16-18 октомври 2014 г., Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2015, с. 518-525.

В статията са разгледани ролите, които имат съединителните съюзи *та* и *па* в българската разговорна реч. Отделено е специално внимание на конкуренцията между тях в процеса на устната комуникация. Отбелязано е, че освен помежду си те често се конкурират и

със съюзни връзки от други паратактивни групи, включително и в службата им на частици. В разговорната реч на книжовния език съчинителните съюзи *та* и *на* губят почти напълно семантичните си нюанси, изпълняват предимно синтактични задачи и изразяват еднакви или сходни синтактични отношения. В много случаи формалното заместване на един съюз с друг не води до съществена промяна в смисъла на изказването.

8. The absolute superlative degree of comparison in Bulgarian slang – В: 3-*rd* international scientific conference “Dialogue between Balkan languages, cultures and civilizations”. Proceedings, Tirana: Universiteti i Tiranës, ISBN 978-9928-41079-8-5, 2015, с. 80-84.

Изследването е посветено на една особеност на българския сленг (жаргон) - наличието на нова абсолютна степен за сравнение, наречена от езиковедите абсолютен суперлатив или елатив. Посочено е, че тя изразява притежанието на дадено качество на най-високо ниво и е на път да заеме четвъртото място в парадигмата за степенуване (над позитива, компаратива и суперлатива), т.е. абсолютен суперлатив (елатив) със значение ‘извънредно’, ‘изключително’, ‘най-много’ и т.н. Акцентирано е на факта, че изразяването на тази най-висока степен за сравнение е характерна особеност и на останалите балкански езици.

9. Някои особености на блягоевградските прякорни имена. – В: *Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи. Сборник в чест на 80-годишнината на проф. д-р Иван Кочев*, Блягоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2015, с. 253-262.

Статията разглежда семантичните и словообразователните особености на блягоевградските прякорни имена. Подробно са изложени мненията на българските лингвисти по отношение на дефинирането на понятията *прякор*, *прозвище* и *прякорно име*. Направен е критичен обзор на излязлата литература по проблема до този момент. Прякорните имена са описани в групи в зависимост от подбудите за създаването им и мотивиращия признак, както и според основните начини за тяхното езиково образуване. Открити са прякорите, които имат напълно противоположна семантична мотивация при създаването си от тази, която се вижда на пръв поглед в названието, прякорите с двойна и дори четворна мотивация, прякорите със смесени родови и полови признаци, големият брой прякорни имена с чужд (най-често английски) произход и т.н. Относно словообразователните модели при създаването на блягоевградските прякори е направено заключението, че те съвпадат с начините за словообразуване в младежкия говор.

10. Абсолютният суперлатив в българския сленг. – В: *Професор Иван Кочев – живот, отдаден на езикознанието. Юбилеен сборник*, София: БАН, 2016, с. 240-244.

Обект на изследването е появата на нова четвърта абсолютна превъзходна степен при степенуването в младежкия говор. Направен е кратък преглед на развитието на категорията степенуване от старобългарски до съвременния български език. Отбелязано е, че тенденцията за заменянето на синтетичните форми за степенуване с аналитични е специфична черта и на

останалите балкански езици, като един от най-продуктивните модели е този, при който се използват наречия. Дадени са примери с абсолютна степен за сравнение от гръцки, румънски и албански език, както и от българските диалекти. Представени са основните начини за образуване на абсолютния суперлатив в сленга (жаргона): наречие за степен + прилагателно име, напр. *безумно готино, жестоко красива, зверски вкусен, страшно скъпи* и т.н.; представки, добавени към прилагателно име, напр. *пре-* (*предоволен, преслаб, пренахален* и др.), *свръх-* (*свръхамбициозен, свръхочакван, свръхмодерен* и др.), *мега-* (*мегаяк, мегазвезден, мегахитов* и др.); повторение на прилагателното име, напр. *тъп тъп, бавен бавен, смазан смазан / тъп та тъп, бавен та бавен, смазан та смазан* и др.). Обобщено е, че изразяването на тази най-висока степен става с голямо лексикално разнообразие и широката ѝ употреба в българския сленг е в пряка връзка с уникалната особеност на нашия език да се степенуват всички части на речта.

11. За конкуренцията между паратаксиса и хипотаксиса в българската разговорна реч. – В: Проблеми на устната комуникация, кн. 10, Част 1, Велико Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2016, с. 160-171.

В статията се проучва конкуренцията между паратаксиса и хипотаксиса в българската разговорна реч. Посочено е, че в българския книжовен език съчинителните и подчинителните отношения в изречението са ясно определени, но в устната комуникация паратактичните и хипотактичните връзки биват нарушавани. Това нарушение на синтактичния строеж на изказа се осъществява както чрез смесването на съюзните връзки по форма и по смисъл, така и чрез изпадане на някой от свързващите елементи.

IV. Рецензии:

1. Нов труд с теоретичен и обобщаващ характер „Българска фонология“ (част първа) от Ив. Кочев, София, 2010 г. Издателство „Анико“, 162 с. – В: Езиков свят. Благоевград, № 9, кн.1, 122-125, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 2011, с. 122-125.

В рецензията подробно е анализирана книгата на проф. д-р Иван Кочев „Българска фонология“ (част първа). Отбелязано е, че изследването поставя и дава отговор на най-важните теоретични въпроси на българската историческа и диалектна фонология и може да бъде полезно не само за филолози специалисти, студенти, но и за всички, които проявяват интерес към самобитността и оригиналността на нашия език.

2. Българският език – славянски, балкански, европейски. Рецензия за сборника, посветен на 80-годишнината на проф. д-р Иван Кочев, Институт за български език при БАН, 2015 – В: Годишник на филологическия факултет, Том 13, Благоевград: Унив. изд. Н. Рилски, 2015, с. 357-359.

Рецензията представя докладите от националната конференция „Българският език – славянски, балкански, европейски“, организирана от Института за български език при БАН, проведена под същия надслов на 23-24 април 2015 г. в София по случай 80-годишнината на

проф. д-р Иван Кочев. Материалите в рецензията са подредени тематично според квалификациите на българския език като славянски, балкански и европейски.